

SECCIÓ DE LLENGUA I LLITERATURA VALENCIANES
REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA

Ciutat de València, 8 d'abril de 2016

Informe de la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV sobre el topònim "Alfarp"

La *Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes* de la *Real Acadèmia de Cultura Valenciana*, fundació pública creada per la Diputació de València en 1915 i actualment membre de la *Confederación Española de Centros de Estudios Locales del Consejo Superior de Investigaciones Científicas*, emet el següent informe a sol·licitud d'En **Pedro José Esteve Giménez**, davant la possibilitat de que l'Ajuntament d'Alfarp modifique oficialment la grafia tradicional del topònim *Alfarp* per a transformar-la en "*Alfarb*".

1.- Pronunciació

La pronunciació en valencià del topònim, tant dels propis habitants de la localitat com dels valenciaparlants en general, **és [alfárp]**, en una clara consonant final [p], bilabial oclusiva sorda.

2.- Etimologia

No és segura la proposta etimològica d'Asín Palacios (*Contribución a la toponimia árabe de España*, 1943, p. 60), que reitera C. Barceló (*Toponimia Àrabe PV, Xàtiva*, 1988, p. 87) que fa derivar Alfarp de **الْجَرْبُ al-jarb** = 'el despoblat', idea un tant trivial i inconcreta.

De fet, Biberstein Kazimirsky (*Dictionnaire Arabe-Français*, vol. I, 552) dona **jarib^{un}** per a 'devasté, depeuplé, ruiné'. I no cap descartar categòricament alternatives tant o més sensates, com ara estes:

1. **حَرْبٌ ħarb^{un}** (deverbal o nom actiu de **ħaraba** que en 2ª accepció és 'aiguiser, affiler (une lame)' (Bibertstein Kazimirsky, vol. I, 402a), i per tant [partida / alqueria] de l'esmolador
2. **حَرْبٌ ħarb^{un}**, substantiu per al que Biberstein Kazimirsky (vol. I, 402b) dona una equivalència (1) 'Guerre' (2) 'Ennemi', pero que E. W. Lane (*Arabic-English Lexicon*, p. 540), relaciona en 'war, battle, fight, conflict', lo que sense objecció fònica ni semàntica, cap interpretar [lloc] 'de la batalla', 'del conflicte' (recorden-se formes toponímiques de la sèrie 'La Batalla', 'La Qüestió', 'El Pleit', no gens rares per cert). No res, en canvi, relacionable en un ◦ <h> inicial, glotal fricativa de l'àrap, que, d'existir, haguera donat una forma idèntica.

És dir, **Al-ħarb** (o Al-Jarb) > *Alfarp*, a on la consonant inicial de la base àrap, inexistent en valencià, dona com a resultat [f], i la final àrap [b] s'ensordix en [p] en valencià.

Més esvarós és el problema de si, existint com existia un sò [p] en hispanoàrap, ya l'àrap coloquial pronunciava en este cas una [-p] en lloc de la [-b] final: **Al-ħarp** i no *Al-ħarb*. Pero això és una atra qüestió, difícil de resoldre a la llum dels documents que actualment se conserven.

SECCIÓ DE LLENGUA I LLITERATURA VALENCIANES
REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA

3.- Documentació històrica

Vist un número significatiu d'incidències documentals i de bibliografia històrica ben reputada, s'observa que des de data ben antiga, i ja al fil de la reconquesta, **la forma majoritària i consagrada com a tendència foneticogràfica en valencià general és *Alfarp***.

Açò no anula l'existència de grafies secundàries, si be molt esporàdiques i no apreciades com a "norma", com ara *Alharb*, *Alfarb* i *Alfarbe*, especialment **en texts en llatí o castellà** i, en el cas de la tercera, com a intent de castellanisació de la forma valenciana *Alfarp*, per resultar estranya al castellà la terminació oclusiva sorda en [p].

Cap d'eixes vacilacions tingué continuïtat, a pesar dels intents d'oficialisació de la forma *Alfarbe* (bona mostra d'eixe intent són els diccionaris de Miñano i de Madoz), i finalment **la forma valenciana *Alfarp* acabà consolidant-se com l'única oficial**.

Alguns d'estos registres:

Any 1238.-

"P. de Monteacuto: alqueriam de Carlet et de **Alarp**, que sunt in valle de Alcala" [*Llibre del Repartiment*, ed. Cabanes- Ferrer, II n° 70. ACA, Cancelleria Real, registre 6].

"P. de Monteacuto: alquerias de Carlet et de **Alharb**" [*Llibre del Repartiment*, ed. Cabanes- Ferrer, vol. I, n° 327. ACA, Cancelleria Real, registre 5].

1275.-

"**Alharp**" [apud Martínez Ferrando, *Catálogo de la documentación relativa al antiguo Reino de Valencia*, Madrid, 1934, vol. I, s/v].

1283.-

"La justícia, a instància e a demanda d'en R(amon) d'**Alfarp**, de la Alcúdia de Carlet, e a paga a él a fer de LXXX e V sous dels quals ha feït reeclam" [*Llibre de la Cort del Justícia de València*, ed. Universitat de València, 2008, pàg. 585].

1348.-

"les persones habitants en lo dit loch de **Alfarp** e deius scrites." [apud Vicent Bisbal del Valle, *Los Borja y la Baronia de Llombay*].

1508.-

"Abraham Çaley y Faat Çaley fill de aquell, moros del Lloch de **Alfarp**, Foya de la Vila de Lombay, de una part; e Alii Marna e Asniet Marna, germans e fills de Sahat Marna, moros del dit Lloch de **Alfarp**, de part altra" [ARV. Prot notariais. Signatura 1793:1738:6, apud V. Bisbal, *ibidem*].

1610-1611.-

"En la Foya de Llombay, entre **Alfarp** y Catadau" [Gaspar Escolano, *Décadas*, ed. Perales, 1879, pàg. 398]; "fue heredado de **Alfarp**" (pàg. 399); "Alcudia, Rasalay, **Alfarp**" (pàg. 404).

1611.-

"Escritura de nueva poblacion del lugar de **Alfarbe**" (en castellà) [...] in Loco de **Alfarb**, Marchisatus de Lombay... (en llatí) [carta pobla d'*Alfarp*, ARV].

SECCIÓ DE LENGUA I LLITERATURA VALENCIANES
REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA

1628.-

"Constituhits personalment en lo castell de **Alfarp**"; "en dit castell de **Alfarp**"; "en la vesana de dit castell devers **Alfarp**" [AHN. Secció de la Noblea. Fondo Osuna, "Regalías. Reconocimiento de las obras y materiales que necesitaban hacerse en las casas de ellas", any 1628, lligall 589, document 21].

1746.-

"Alegación jurídica por la ... Duquesa de Gandia, Marquesa de Lombay, y ... Condes de Real, y Casal, Don Pedro Delago, y Ayuntamientos de los Lugares de Lombay, Cathadau, y **Alfarp**. En los Autos. Con el ... Marques de Belgida, Lugar de Turis, Canonigo Don Francisco Pasqual Sancho, y otros..."

1795.-

"**Alfarp**, que es el más oriental" [A. J. Cavanilles, *Observaciones sobre la historia natural ... del Reino de Valencia*, ed. Madrid, Imprenta Real, vol. I].

1800.-

"De Valle y **Alfarp**" [Cea Bermúdez, *Diccionario de los profesores de Bellas Artes de España*, Madrid, Viuda de Ibarra, vol I, p. X].

1826.-

"**ALFARBE**, L. S. de Esp., prov. y arz. de Valencia, part. De Alcira. A. O., 300 vec, 1,100 hab., 1 parr. Aneja de Llombáy, del cual dista 1 cuarto de hor: por el E., 1 pósito. El nomb. de este L. es de orig. arab. y se halla sit. á la or. del rio Joanes ó rio Magno." [Miñano y Bedoya, Sebastián. *Diccionario Geográfico-estadístico de España y Portugal*].

1845.-

"**ALFARP** (hoy **ALFARBE**, V.)."

"**ALFARBE** ó **ALFARP**. I. con ayunt. en la prov., aud. terr., c. g. y dióc.de Valencia (4 leg.), part. jud. de Carlet (1) : SIT. á la márg. der, del r. Juanes, sobre un montecito de hormigón endurecido..." [Madoz, Pascual. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, de Pascual Madoz, I-535].

1849-

"Voy á mostrar, pues, á ustedes el resultado de mis investigaciones. Lombay, Catadau y **Alfarp** son los tres únicos pueblos que forman hoy el marquesado, pero que antiguamente debieron entrar en este mismo estado otros dos pueblos..." [Carvajal / Miquel y Roca. *Revista Edetana*, pàg. 66].

1851.-

"Dejando allá en **Alfarp** su noble estancia/ vendría a recordar junto a tu lecho / su grande, eterna y venerable patria" [Boix, Vicent. *Poesías líricas y dramáticas*, Valencia, 1851, pàg. 128].

1857.-

"Batido Pompeyo se retiró á (Edeta) Liria, cruzando el marquesado de Lombay, por donde iba entonces la vía romana; y á la entrada de este valle, y cerca de **Alfarp** se encuentran magestuoso restos de un arco de triunfo, que yo he logrado descubrir, levantado sin duda per los partidarios de Sertorio (...) Esta lápida se halla incrustada en lo alto del castillo de **Alfarp** (...)" [Boix, Vicent. *Xàtiva: memorias, recuerdos y tradiciones de esta antigua ciudad*, pàg. 19]

SECCIÓ DE LLENGUA I LLITERATURA VALENCIANES
REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA

1866.-

"La Acequia de la derecha sirve para el riego de las principales huertas de Llombay, Catadau y **Alfarp**. La de la izquierda riega algunas huertecillas de **Alfarp** y Carlet, y conduce las aguas sobrantes á Aginet." [Bosch y Juliá, M. *Memoria sobre la inundación del Júcar*, Madrid].

1887.-

"**Alfarp**. *Geograf.* Pueblo de la provincia de Valencia..." [Llombart, C. *Diccionario Valenciano-Castellano*, tercera edició aumentada del de José Escrig, pàg.138]

1887.-

"En 1875 una horrible tempestad arrojó sobre esta capilla el agua que bajaba de los montes, destruyéndola y arrebatando la imagen del Santo, que llevó el río hasta el término de **Alfarp**."

"Adquirió luego la familia ducal los lugares de **Alfarp**, Catadau y Aledua, situados en el mismo valle, casi tan juntos como los dedos de la mano, y formaron todos el marquesado, que aún les da nombre."

"Aquí hay que examinar antigüedades romanas. Dijo D. Vicente Boix (I) que en **Alfarp** había descubierto «majestuosos restos de un arco de triunfo».

[*España: sus monumentos y artes, su naturaleza é historia*, volum 27, 1887, Editorial de Daniel Cortezo y Compañía, Barcelona. Els dos volums de València redactats per Teodor Llorente. Pàgs. 573, 647 i 648].

1912.-

"**Alfarp**" [Instituto Geográfico y Catastral, *Reseña geográfica y estadística de España*, Madrid, pàg. 36].

1921.-

"**Alfarbe o Alfarp**. Lugar situado en el margen del río Juanes..." [en el restant de l'entrada s'usa invariablement la forma **Alfarp**]. [Carreras Candi, *Geografía General del Reino de Valencia*, Tom II per Carlos Sarthou i Carreres en col·laboració en José Martínez Aloy, pàg. 234].

1946.-

"**Alfarp**" [Querol Rosso, *Geografía Valenciana*, BSCC, Castelló, 1946, p. 15].

4.- Conclusió

No hi ha, puix, raó històrica ni purament llingüística per a modificar el topònim històric *Alfarp* i grafiar-lo "*Alfarb*", puix la constant històrica a lo llarg de vora huitcents anys és el manteniment de l'acabament en -p, de manera coherent en la fonètica valenciana.

Ademés, **la forma *Alfarp* estableix perfectament i sense lloc al dubte la seua correcta pronunciació**, acabada clarament en bilabial oclusiva sorda [p], i no en sonora [b] o en emmudiment de la consonant bilabial final.

Afirmar, com se llig en algun lloc, que la grafia "*Alfarb*" és la valenciana i "*Alfarp*" la castellana (quan precisament els intents de castellanisació del topònim foren a través de la forma "*Alfarbe*"), denota, puix, un gran desconeiximent de la llengua, de la documentació escrita i de

SECCIÓ DE LLENGUA I LLITERATURA VALENCIANES
REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA

l'història.

Algú ha argüït, per una altra banda, que, com en l'àrap de fa huit sigles el topònim s'escriu en '-b', aixina hauria de tornar a fer-se en l'actualitat. Però tenint en compte que ja en el segle XIII es registra la forma *Alfarp*, el dilema real que es planteja és entre dos opcions: prendre la forma àrap "Alfarb" (o millor "Alharb") com a valenciana, cosa que no tindria sentit (seria tant com afirmar que València s'ha d'escriure "Valentia" perquè aixina es feia en el llatí originari) o be prendre l'única forma valenciana del topònim que ha persistit de forma ininterrompuda des d'aquella època fins a l'actualitat, que és **Alfarp**.

En realitat, l'única possible raó esgrimida per alguns per a modificar el topònim històric *Alfarp* és la voluntat d'adaptar-lo a la normativa ortogràfica del *Institut d'Estudis Catalans*, dissenyada per Pompeu Fabra. En eixe sistema ortogràfic (en contra de la tradició gràfica anterior del propi idioma català) se recorre invariablement a l'etimologia per a grafiar les '-p' finals, les quals en uns casos se mantenen '-p' i en uns altres casos se transformen en '-b', com pareix pretendre's en este cas.

De qualsevol manera, eixa norma etimologista és independent de que les paraules derivades mantinguen la '-p' o la transformen en '-b', com veem en *llop* → *lloba* (i no "llopa"), *cap* → *cabut* (i no "caput") o *sap* del verb *saber* (i no "saper"). Per tant, el gentilici "alfarbí, alfarbina" no justifica que *Alfarp* haja de ser escrit en 'b' final, de la mateixa manera que *lloba*, *cabut* o *saber*, en 'b', no determinen que *llop*, *cap* o *sap* s'hagen d'escriure "llob, cab, sab".

Siga com siga, com ja s'ha dit, dita norma catalana és clarament contrària a la tradició ortogràfica valenciana de tots els temps i també a la pronunciació, puix en valencià no existix el fonema [b] a final de paraula, el qual sempre s'ensordix en [p]. **Introduir la forma "Alfarb" com a oficial, además de no tindre tradició ni continuïtat històrica, generaria dubtes, errors i ultracorreccions en la seua pronunciació:** induiria a pronunciar la [p] final com a [b], o directament a emmudir-la, tal com està ocorrent les últimes dècades en unes altres paraules de fenomenologia pareguda.

Per tot lo adés exposat, vista la pronunciació general del topònim en valencià i vista la quantiosa documentació històrica escrita a favor de la forma **Alfarp**, considerem que **és un greu error, i generaria un innecessari trastorn a l'imatge i l'identitat de la localitat, manipular la seua toponímia i acabar en la grafia tradicional, secular i històrica del topònim Alfarp**, per a adaptar-la a una norma ortogràfica exògena. **L'única denominació que presenta una continuïtat ininterrompuda com a nom històric i oficial d'esta localitat des dels seus orígens fins a hui és Alfarp**, i considerem que no existixen motius per a que la localitat haja de modificar-lo.

En conclusió, **esta Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes recomana com a única forma la grafia valenciana, històrica i tradicional Alfarp**. És digna d'elogi, puix, la voluntat d'este poble de mantindre, com ve fent fins ara, la seua grafia històrica; una voluntat avalada per una tradició escrita de 778 anys.

EL DIRECTOR DE LA SECCIÓ

EL SECRETARI DE LA SECCIÓ

Voro López Verdejo

Vicent Ramon Calatayud i Tortosa